

Mehriban Məmmədli
Azərbaycan Dillər Universiteti

10.30546/2518-752X.2.507.034

YUMORİSTİK DISKURSDA FRAZEOLÖJİ VAHİDLƏRİN MİLLİ-MƏDƏNİ SPESİFİKASI

Açar sözlər: yumoristik diskurs, frazeoloji vahid, idiomlar, milli-mədəni xüsusiyyətlər

Keywords: humorous discourse, phraseological unit, idioms, national-cultural characteristics

Ключевые слова: юмористический дискурс, фразеологизм, идиомы, национально-культурные особенности

Giriş. Son illər dil vahidlərinin milli-mədəni xüsusiyyətlərinin öyrənilməsinə diqqətimiz xüsusi diqqət yetirirlər. Xüsusən də, frazeoloji vahidlərin komponentləri milli-mədəni keyfiyyətlərə daha çox malikdir. Bu mövzunun aktuallığını yumorlu diskurslarda frazeoloji vahidlərin milli-mədəni əlamətlərini aşkara çıxarmaqdır. Həmin əlamətlər müxtəlif sistemli dillərin materialı əsasında. Əvvəlli tədqiqatlarda frazeoloji vahidlərin strukturu, variantları və semantikasını öyrənilmişdir. Bizim tədqiqatda isə frazeoloji tərkibin linqvokulturoloji cəhətləri araşdırılmış, bu vahidlərin milli-mədəni keyfiyyətləri üzə çıxarılmışdır.

Dil, ümumiyyətlə, xalqı və milli köklərə söykənir. Bu köklər frazeoloji vahidlərin hesabına da genişlənir. Frazeoloji vahidlər dilin obraz sisteminin yaranmasında əsas vasitələrdən biridir. Frazeoloji vahidlər “*xəlfiliyin mühüm göstəricilərindən biri*”, “*dilin içərisində bədilik külçəsi*”dir [1, s.338, 442].

“**Frazeologiya**” termini yunanca *phrasiss* – ifadə və *logos* – söz, təlim hissələrindən ibarətdir. Bu elm sabit idiomatik söz birləşmələrini-frazeologizmləri öyrənir. Frazeologiya dilin leksikasında və diskursda funksionallaşır.

F.Hüseynovun fikrincə, “müasir dilin frazeologiyası öz kökləri ilə tarixin yazıyaqədərki dövrünə gedib çıxan uzun bir tarixi inkişafın məhsuludur. Lakin dilin frazeoloji vasitələrinin əksər hissəsi dilin tarixinin yazıyaqədərki dövründə əmələ gəlir və sabitləşir” [2, c.91]

Tarixi frazeologiyada ənənəvi və kütləvi istiqamətlər milli-mədəni xüsusiyyətlərin qabardılmasına gətirib çıxarmışdır. Aparılmış tədqiqatlarda ənənəvi dilçilik çərcivəsində uzun müddət bu məsələ tədqiqatlardan kənarda qalmışdır. Son vaxtların tədqiqatları vasitəsilə təsdiq olunmuşdur ki, frazeologiyaya aid olan idiomlar dilin özünəməxsus milli-mədəni vahididir. Həmin vahid xalqın milli-mədəni potensialını akkumulaşdırır. A.M.Babkin yazır ki, “*idiomatika-təkrar olunan, manifestasiya olunan obraz və məna viyyatlar, eləcə də milli-mədəni özünəməxsusluqdur*.” [3, c.7]

S.Əlizadə yazır ki, “frazeologizmlər dil və təfəkkürün əlaqəli abstraksiyasının məhsulu olmasaydı, dilin müdirikliyinin və milli-mədəni təbiətinin, xalqın etnik, etnomədəni psixologiyasının təmsalına çevrilə bilməzdi” [4, s.10-11]

Müasir linqvistikada frazeoloji ifadələrin yeri nəzəri-tətbiqi problem olaraq qalır, bu haqda əhatəli baxışlar, yanaşmalar indi-indi yaranmaqdadır. Frazeologiyanın kateqorial aparatında bura daxil olan vahidlərin semantik interpretasiyası, sabitliyi, daxili forma və aktuallaşan mənası ilə yanaşı, milli-mədəni keyfiyyətləri də üstün yer tutur. Aktual məna birbaşa digər növ diskurslarla birlikdə, yumoristik diskursda da özünü büruzə verir, mətn bu təsirdən yan keçə bilmir. Milli-mədəni kontekst realizasiya olunur. Frazeologizmlər, idiomlar diskursda üslubi cəhətdən diferensiaslaşır. Frazeoloji vahidlər diskursda üslubi məqsədlərə xidmət edir. Frazeologiya müasir yumor kontekstində də gülüşü, istehzanı yaradır və yeni komik semantika ilə çıxış edir. Bu baxımdan, qeyd etməyi lazım bilirəm ki, tutuşdurulan dillərin milli-mədəni cəhətləri frazeoloji sahədə də aprior başlanğıç təşkil edir. Frazeologiya elmində mövcud olan milli-mədəni spesifikasiyaya genişlənməyə başlayır. Cümlə və mətnlərdə işlənən frazeoloji vahidlər obrazlılığa, emosionallığa xidmət edir.

Müasir diskursda işlənən frazeoloji vahidlərin spesifikasiyasına xüsusi diqqət yetirilir. Həmçinin də, bu iki əlamətlər: 1) idiomların funksionallaşması; 2) həmin vahidlərin bədii və publisistik mətnlərdə istifadə olunması faktı vacib element kimi göstərilir [5, c.5]

İdiomatik vahidlər indiyə kimi, müxtəlif ölçülərinə görə bölgülərə ayrılıb. Yumoristik diskursda isə idiomatik vahidləri aşağıdakı xüsusiyyətlərinə əsasən təsnif etmək olar:

1. İdiomatik vahidləri həzm etmək, yəni mənimsəyə bilmək;

2. İdiomatik vahidləri semantik cəhətdən təsvir etmək. "Dil elə qurulmuşdur ki, danışan fikrini ifadə edərkən bu və ya digər sözü onun daxil olduğu, semantik cəhətdən yaxın olan sözlərin içərisindən seçir və müvafiq sözlərlə əlaqələndirir. Buna uyğun olaraq dinləyən eşitdiyi sözləri məna yaxın sözlərlə tutuşdurur və verilən informasiyanı dəqiq anlayır. Bu, dildəki sözlər arasındakı iki əlaqə formasının sayəsində mümkün olur: şəquli əlaqə (paradiqmatika), üfüqi əlaqə (sintaqmatika). [6, s.8]

3. İdiomatik vahidlərin struktur-sintaktik xüsusiyyətlərini tədqiq etmək;

4. İdiomatik vahidlərin mənşəyini müəyyənləşdirmək;

5. İdiomatik vahidlərin psixolinqvistik aspektlərini təyin etmək;

6. İdiomların funksionallaşması prosesini izləmək;

7. İdiomları frazeoloji lüğətlərdə təsvir etmək;

8. İdiomları müqayisəli-qarşılaşma metodundan istifadə etməklə öyrənmək;

9. Frazeologiya yumorlu diskurslarda dil və mədəniyyət fenomeni kimi.

Sonuncu tezis sırf bizim tədqiqatla bağlıdır.

Ümumiyyətlə, *frazeologiya-obraz-metaforik vahid*, mütləq variantı, ekvivalenti olan milli-mədəni özünəməxsusluqdur. Frazeologiya daxili forma, aktual məna imkanlarına malikdir. Kommunikativ situasiyada müxtəlif mənalar, mütləq indekslik frazeoloji vahidlərin yüksək sosial status qazandığını sübut edə bilər. Rəngarəng obrazlar, əldə olunan aktuallaşan semantika, milli-mədəni motivləşmə, predmet və hərəkətin konseptuallaşması və s. frazeoloji vahidlərdən ötrü requlyarlıq təşkil edir.

Yumorun ifadə olunmasında müxtəlif dil vasitələrindən istifadə olunur. Həmin vasitələrdən biri də idiomlardır. Diskursiv şəraitdə yumor idiomatik ifadələrlə təzahür olunur.

İ.A.Melçukun frazeologiya haqqında konsepsiyası “m ə n a _ m ə t n” modelində çərçivəsində qurulmuşdur. Məs.: “*Əllər yuxarı*” frazeoloji vahidi situasiya ilə bağlı formalaşmışdır. Qeyd etdiyimiz kimi, frazeoloji vahidlərin milli-mədəni istiqamətinin xarakteristikasını müəyyənləşdirmək, özü də diskursiv şəraitdə başlıca vəzifələrdən biri ola bilər. Bunun dildə, eləcə də ümumi nəzəri dilçilikdə əhəmiyyəti böyükdür. Bu zaman spesifik əlamətlər, ənənəvi xalq mədəniyyətinin idiomlarında təzahürü, milli mifologiya, unikal mədəni reallıq, mədəni-tarixi assosiasiya komplekti, denotatlar – unikal və mədəni markirovka üzə çıxmış olar.

Misal üçün, tipik nümunə “qarğa” sözü ilə yaranan idiomatik vahidin milli-mədəni spesifikasını izah etməyə çalışaq:

Qara qarğa, palanlı qarğa, ala qarğa (burada quşun rəngi nəzərə alınmışdır) Qarğa Allahverən, Qarğa Mariya (Söz obraza çevrilir, ləqəb kimi işlənir, simvollaşır).

Bu idiomun mənasının mədəni əhəmiyyəti vardır. obraz, xüsusilə də mənfi obraz istər-istəməz diskursda yumor əmələ gətirir.

“Tarixi frazeologiya tarixən hər bir xalqın ümumi intellektual inkişaf səviyyəsinin, etnik mədəni düşüncə qabiliyyətinin, onun bədii təxəyyül qüdrətinin məyarı, ölçüsüdür. Xalqın özü ilə həmyaşıd olan frazeoloji vahidlər nitq atributu olaraq həm də daima inkişaf edir, dilin başqa kateqoriyaları kimi dinamik xarakter daşıyır” [7, s.43].

Məlumdur ki, diskurs ünsiyyət vasitələrindən biridir. Diskursiv şərait hərəkətdə, fəaliyyətdə olan nitq aktıdır. Həmin nitq aktında idiomlardan da məqsədəuyğun şəkildə istifadə olunur. Dildə onun bir sıra növləri fərqləndirilir. Bu növlər semantik, pragmatik və kommunikativ funksiyaları yerinə yetirir. Eyni zamanda, idiomların semantik, pragmatik və kommunikativ cəhətləri də milli-mədəni fonda araşdırılır.

Nitq aktı yumor məzmunlu da olur. Həmin diskurs pragmatik cəhətdən gülüşün gücünün təsirli, manipulyasiya səviyyəsində və ya rəqibi ələ salmaq, cahil hərəkətləri ilə yumor yaratmaq məqamlarında olmalıdır.

Yumorlu diskursun semantik çalarları çoxdur. Bu tezisdə diskursiv şəraitdə yaranan yumordan və idiomların əhəmiyyətindən danışmaq fikrindəyik. Əlbəttə, yumor müxtəlif situasiyada yaranır, həmçinin idiomlar da. Ona görə də, “*İdiom nitqin ürəyidir, uzunömürlüdür*” [8., c. 161] İdiomlar dilin leksik-frazeoloji sisteminə “ayrıca yaranan” məcaziləşmiş dil və nitq vahididir. “*Nitqi canlı, obrazlı edən idiomatik ifadələr üslubi vasitələrdən biri olub, bədii dildə (diskursda) xüsusi üslubi vəzifə daşıyır. Mənasına, leksik tərkibinə və ekspressivlik dərəcəsinə görə rəngarəng olan idiomatik ifadələr ən gözəl bədii vasitə kimi üslub gözəlliyi üçün müxtəlif şəkildə istifadə edilir. Yüksək təsir qüvvəsinə, obrazlı mənaya malik olan idiomatik ifadələr istər nitqimizi, istərsə də bədii əsərlərin dilini gözəlləşdirir. Hər bir idiomatik ifadənin üslubi xüsusiyyəti dilin üslubi quruluşu ilə bağlıdır*” [9, 1978, s.255]

Araşdırma göstərir ki, hərəkət məzmunlu idiomlarda yumor daha tez duyulur. Misal üçün: sematik frazeologizmlərdə metonomik mənə dəyişməsinin assosiativ əlamətlərini Əzizə Hacıyeva 3 qrupda izah edir ki, bunlardan da səbəb və nəticə bildirənlər yumor məzmunludur: *split smb's ear – vurub qulağını kar etmək; give smb a thick - kiminsə qulağına ilişdirmək* [10, s.168]

M.F.Axundovun komediyalarının frazeologiyası haqqında yazılmış dissertasiyada, şübhəsiz, yumorlu dialoqlarda idiomların oynadığı rol ilk növbədə təhlil olunur. Eləcə də, Ə.B.Haqverdiyevin dramlarının frazeologiyasından bəhs olunan təd-

qıqatlarda yumorlu diskursda frazeoloji vahidlərin yaratdığı komik mənalara da müəyyənləşdirilir. Həmin müəlliflərin dram əsərlərində işlənmiş frazeoloji vahidlərin məzmununda yumor elementləri yüksək olur. Yumorlu frazeoloji vahid yumorlu leksik vahidə bərabərdir. Bu ikisi mənə və qrammatik funksiya etibarlı ilə yaxındırlar.

F.Veysəllinin fikrincə, idiomların mühüm bir hissəsi yumor təbiətlidir. Həmin vahidlər diskursda emosional və ekspressiv xarakter kəsb edir. Yumor linqvo-sosial sahədə istifadə olunur. Diskurs da həmin sahəni əhatə edir. *“Diskurs hadisə aspektində mətndir, həyat gücü ilə yüklənmiş danışığıdır, yəni fəal ünsiyyətdə işlə-nən dildir”* [11, s.19].

Bütün xalqların sosial həyatı tarixi milli-mədəni keyfiyyətləri ilə də xarakterizə olunur. Bu keyfiyyətlərin formalaşmasında idiomların rolu, göründüyü kimi az deyil. Məsələn: ingilis dilində, *“A beggar may sing before a pickpocket”* (Acından günorta durur, bığını yağla burur) frazeoloji vahidi, istər-istəməz gülüş doğurur. *Neither house, Nor home, not a penny to bless oneself* (Acından günorta duran) ifadəsi lətifələrdə həmişə lüt, yoxsul adamları ələ salmaq üçün işlədilmişdir.

Göründüyü kimi, idiomatik ifadələr dünya xalqlarının gülüş yaratması üçün də meydana gəlmişdir. Məsələn: Çox arıq adam haqqında: *a rack of bones\ a stack of bones\ all skin and bone\ nothing but skin and bone\ a bag of bones\ a walking skeleton* [12, s.363].

Bəzən diskurslarda, “heç hənanın yeridir; o olmasın, bu olsun” (Ü.Hacıbəyov) idiomatik ifadələri işlədilir. Əlbəttə, bu, tarixən xalq tərəfindən yaradılsa da, sonralar Ü.Hacıbəyovun komediyalarının dilinin bəzəyi olmuşdur.

Yumorlu idiomatik ifadələrin diskursda bir sıra leksik-semantik xüsusiyyətləri mövcuddur.

1. Çoxmənalı yumorlu idiomatik ifadələr;

2. Omonim yumorlu idiomatik ifadələr; Omonimləşmə idiomatik ifadələri də əhatə edir. Məsələn, “Tir” sözünü götürək, ləqəb şəklində işlənəndə yumor yaradır. Tir-ağac, şalban, dirək anlamında: Tir Qara, Tir Əvəz. Tir sözünün omonimik mənası “nişan almaq üçün yer” (Tir Akif – orada işlədiyi üçün ləqəb verilmişdir). Dilimizdə “tir kimi uzanmaq” idiomu da vardır. Gülüş yaradan bu ifadə “üzüqoylu uzanmaq” anlamına gəlir. Müxtəlif dillərdə bu idiom belə ifadə olunur: *to measure ones length* – uzununa dartınmaq, boyu uzunluğunda dartınmaq.

3. Sinonim yumorlu idiomatik ifadələr: very small and young; half-pint; half-portion; knee-high to a grasshopper; hardly out of pinafores; wet behind the ears; scarcely out of the shell yet. İngilis dilində olan bu sinonimik sıra ingilis dilindən fərqli olaraq, Azərbaycan dilində “bircə qarış boyu var”, “bığ yeri təzə tərləyib”, “yumurtadan dünən çıxıb” və s. şəklində tərcümə olunur. Bu ifadələr komik təbiətlidir. İngilis dilində bu ifadələr mətn və diskurs boyu bir-birini əvəz edir, əlavə emosional-ekspressiv boyalar yaradır.

4. Antonim yumorlu idiomatik ifadələr. Belələri əks mənalı ifadələrdir. Məsələn, avara adamlara qarşı həm ingilis, həm də Azərbaycan dilində aşağıdakı komik ifadələr işlədilir: *To hang about\to loaf (loiter, Fritter) ones time away* – “Yag yeyib yaxada gəzir”. Rus dilində gülüş yaradan bu ifadə belə səslənir: *собака гонят\выйти на шатал.*

Son dərəcə kifir, çirkin semantikasını ifadə edən *a bad-looker \a terror* – “cəhənnəmdən biletsiz qaçıb” idiomatik ifadəsi aşağıdakı diskursda yumorlu əhval-

ruhiyyə yaradır: Bəzən ifadə gülüşü gücləndirmək üçün diskursda belə də səslənir: cəhənnəmdən ipi qırıb qaçır; cəhənnəmə bez bilet gedir və s.

Digər örnək: Yaxşıya yaxşı deyərlər, yamana yaman (Call the things by their own names). İdiomatik ifadənin tərəflərində zidd mənanı bildirən “yaxşı-yaman” antomimi təzad yarada bilmişdir.

İngilis və Azərbaycan dillərində məzmunca gülüş yaradan atalar sözləri və məsəllər də (*proverbs and sayings*) çoxdur. Məs.: *After death doctor – Toydan sonra nağara. Don't make a mountain out of a molehill – Milçəkdən fil düzəltmə. They are hand and glove – Su axar, çuxurunu tapar.*

Elə frazeologizmlər vardır ki, onun leksik, həm də frazeoloji mənasında istehza doğuran incəliklər özünü göstərir. Məs.: *dolamaq (leksik vahid) – ələ salmaq (frazeoloji vahid)*

Diskurslarda gülməli və ironik hadisələr də yumor məqamında təsvir olunur. Məsələn, folklor örnəklərində: “Görsəm ki, pis fikirdədi, o saat bogazını quş boğazı kimi üzərəm (“Padşah və dəmirçi” nəgildən); Min il qanqal otlasan, ağzın dəvə ağzına oxşamaz (Atalar sözü); Gözləri buz üstünə çıxmış dananın gözlərinə oxşayır (Atalar sözü) və s.

Yumorlu diskursda gülüş yaradan digər frazeoloji ifadələr: Məs.: “*mürdəşir görmüş*” qarğış ifadəsi. Bu qızın bir dənə mürdəşir görmüş bibisi var idi (“Üç bacının nağılı”) [13, s.196]

Şəki lətifələrində işlənmiş yumorlu diskurslarda frazeoloji vahidlərin ironiya yaratma imkanları genişdir. Məs.: “Bir gün Hacı dayıdan soruşurlar:

– Bu işlərin axırı hara gedir?

Hacı dayı cavab verir ki, onu *axıra qalan bilər*” [14, s.50]

Lətifənin başlığı frazeoloji vahiddən ibarətdir, bu ifadə diskursda incə bir yumor yaradır.

Bədii əsərlərin dilində yumorlu diskurslara çox rast gəlmək olur. Məsələn, Mir Cəlalın “Dirilən adam” romanının dilində:

– *Ay xalası göycək*, heç bilirsən baxan bizə nə deyər? Millət davada, din əldən gedir, sən başlamısan boyunbağı...Ayıb deyilmi? Ayıbdı! Cannın üçün ayıbdır! [15, s. 38]

Sözügədən romanın dilində “*qazonni*” *adamlar*” idiomuna rəsr gəlmək olur. “Yenə adamlar yığıldı. Bu gün Qədir kimi qara camaatdan başqa, “qazonni” adamlar da var idi. Misri çuxasının boynu yağlanmış, Buxara papağının zağarası getmiş bir çal kişi böyük yerlərdən danışdı. Qədirin yanında bir bağmanlı var idi. Qulağına pıçıldadı ki:

– Bu, xadimi-millət Məşədi Fərzalıdır! (Mir Cəlal. Dirilən adam, s.110)

Beləliklə, yumorlu diskursda frazeoloji vahidlərin düzgün və hərtərəfli araşdırılmasından ötrü başlıca şərt problemin mahiyyətini dərinlən başa düşmək, müəyyən elmi-nəzəri səviyyədə düşüncə və mülahizələri deyə bilmək qabiliyyətinə sahib olmaqdır.

Elmi yeniliyi. Frazeologiya daim inkişafdadır. Xalqın yaratdığı bu vahidlər zaman-zaman yenilənmiş, media sistemində yeni sabit ifadələr də formalaşmaqdadır. Bu məsələlər yeni lüğətlərin, yeni araşdırmaların mövzudur. Yeni frazeoloji lüğətlərin yaranmasında bu məqalənin praktik rolunu da göstərmək olar. Belə ki,

lüğət məqaləsini tərtib edərkən, frazeoloji vahidin milli-mədəni və konseptual xüsusiyyətləri də nəzərə alınmalıdır.

Praktik əhəmiyyəti. Yeni frazeoloji lüğətlərin yaranmasında, bu məqalənin mühüm nəzəri əhəmiyyəti vardır. Milli-mədəni xüsusiyyətlər frazeoloji vahidlərdə tarixi inkişafın nəticəsidir. Bu inkişaf frazeologizmlərin yeni keyfiyyətlərinin ortaya çıxarılmasında, yeni nəzəri bazanın əmələ gəlmə prinsiplərini müəyyənləşdirir. Leksikologiya bölməsinin frazeologiya hissəsinin tələbələrə öyrədilməsində məqalənin təcrübi önəmi vardır. Frazeoloji vahidlərin linqvokulturoloji əsaslarının yazılmasında və tədrisində tədqiqatın rolu inkar edilməzdir.

Nəticə. Diskursun təşəkkülündə frazeoloji vahidlərin funksional imkanları genişdir. Diskursda idiomlar müxtəlif sistemli dillərin milli-mədəni özünəməxsusluğu ilə səciyyələnir. Dillərin milli-mədəni xarakterindən asılı olaraq idiomlar spesifik xüsusiyyətlər daşıyır və bu, təbiidir.

Tədqiq etdiyimiz mövzu predmeti sərbəst birləşmə modelləri üzrə formalaşmışdır ki, bu frazeologizmlər ekspressivlik, obrazlılıq, məcazilik və emosionallıq kimi keyfiyyətləri özündə birləşdirə bilmişdir.

Diskursda, xüsusən də yumorlu diskursda frazeoloji vahidlərin rolu frazeoloji semantika daxilində müəyyən edilir.

Ümumiyyətlə, yumoristik diskursun frazeoloji materialı diskursu öyrənmək üçün daha geniş imkanlar yarada bilər. Çünki, yumorlu mətn və diskurslarda tutarlı aforizmlərdən, hikmətli kəlamlardan bol-bol istifadə olunur.

Beləliklə, yumorlu diskurslarda frazeoloji vahidlərdən milli-mədəni fonda bir sıra üslubi boyalar kimi istifadə edilir; bədii ifadə və təsvir vasitəsi kimi; diskurs iştirakçılarının nitqini fərdiləşdirmə və tipikləşdirmə məqsədindən ötrü; bədii priyom kimi, nəhayət frazeoloji novatorluq (yenilik) formalaşdırmaq üçün.

Ədəbiyyat:

1. Hacıyev T.İ. Azərbaycan ədəbi dilinin tarixi. I hissə, Bakı, "Elm", 2012.
2. Гусейнов Ф.Г. Русская фразеология. Баку, 1977.
3. Бабкин А.М. Идиоматика (фразеология) в языке и словаре // Современная русская лексикография. Л., 1979.
4. Əlizadə S. Füzuli dilinin frazeologiyası haqqında. "Azərbaycan frazeologiyasının aktual problemləri" toplusu, Bakı, BDU-nun nəşri, 1990.
5. Баранов А., Добровольский. Основы фразеологии. М., Изд-во, «Флинта», Наука», 2013.
6. Məmmədov İsmayıl. Azərbaycan dilinin semantikasi. Bakı, "Xəzər" nəşriyyatı, 2006.
7. Əsgərova T. Nəsimi dilinin frazeologiyası. Bakı, "Elm və təhsil", 2015.
8. Смит Л.П. Фразеология английского языка. М., 1959.
9. Müasir Azərbaycan dili. I cild, Fonetika, əlifba, orfoqrafiya, orfoepiya, leksikologiya. Bakı, "Elm" nəşriyyatı.
10. Hacıyeva Əzizə. İngilis və Azərbaycan dillərində somatik frazeologizmlərin struktur-semantik xüsusiyyətləri. Bakı, "Nurlan", 2004
11. Veysəlli Fəxrəddin. Seçilmiş əsərləri.. Studia Philologiya YI, Bakı-Mütərcim-2021
12. Vəliyeva Nigar. İdihamlı üçdilli (Azərbaycanca-İngiliscə-rusca) frazeoloji lüğət. 2 cild, I cild, A-I, Bakı, Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, 2010
13. Seyidəliyev Nəriman. Frazeologiya lüğəti. Bakı, "Çıraq" nəşriyyatı, 2004
14. Ağali Şəkili. Gözəllik yığcam məni. Şəki, 2008
15. Mir Cəlal. Seçilmiş əsərləri. I cild, Bakı, Azərbaycan Dövlət nəşriyyatı, 1956

Mehriban Mammadli

Summary

**NATIONAL-CULTURAL SPECIFICITY OF PHRASEOLOGICAL UNITS
IN HUMOROUS DISCOURSE**

The article defines a new view on phraseological units. This is the role played by phraseological units in discursive conditions. In particular, the specificity of idiomatic units in humorous discourses, the semantics and national-cultural specificity they carry, are investigated, and certain conclusions are drawn.

Idioms actively participate in the semantic structure of humorous discourses as a means of artistic and expressiveness.

In humorous discourses, idioms are the most prominent, clear and unique means of conveying the stylistic nuances of the languages being compared and expressing ideas. The phraseological idiom can create imagery inherent in the speech of the discourse bearers. This idiom individualizes and typifies the speech of the characters and images in the text and discourse; characterizes their portrait, national-cultural qualities, and internal excitement. Idioms that individualize humorous discourse are distinguished by their conciseness and aesthetics.

Мехрибан Мамедли

Резюме

**НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНАЯ СПЕЦИФИКА ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ
ЕДИНИЦ В ЮМОРИСТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ**

В статье определяется новый взгляд на фразеологические единицы. Речь идёт о роли фразеологических единиц в дискурсивных условиях. В частности, исследуется специфика идиоматических единиц в юмористических дискурсах, семантика и национально-культурная специфика, которые они несут, и делаются определённые выводы.

Идиомы активно участвуют в семантической структуре юмористических дискурсов как средство художественности и выразительности.

В юмористических дискурсах идиомы являются наиболее ярким, ярким и уникальным средством передачи стилистических нюансов сопоставляемых языков и выражения идей. Фразеологический фразеологизм способен создавать образность, присущую речи носителей дискурса. Этот фразеологизм индивидуализирует и типизирует речь персонажей и образов в тексте и дискурсе; характеризует их портрет, национально-культурные качества и внутреннее волнение. Идиомы, индивидуализирующие юмористический дискурс, отличаются лаконичностью и эстетичностью.

Rəyçi: dos., fil.f.d. Aytən Hacıyeva